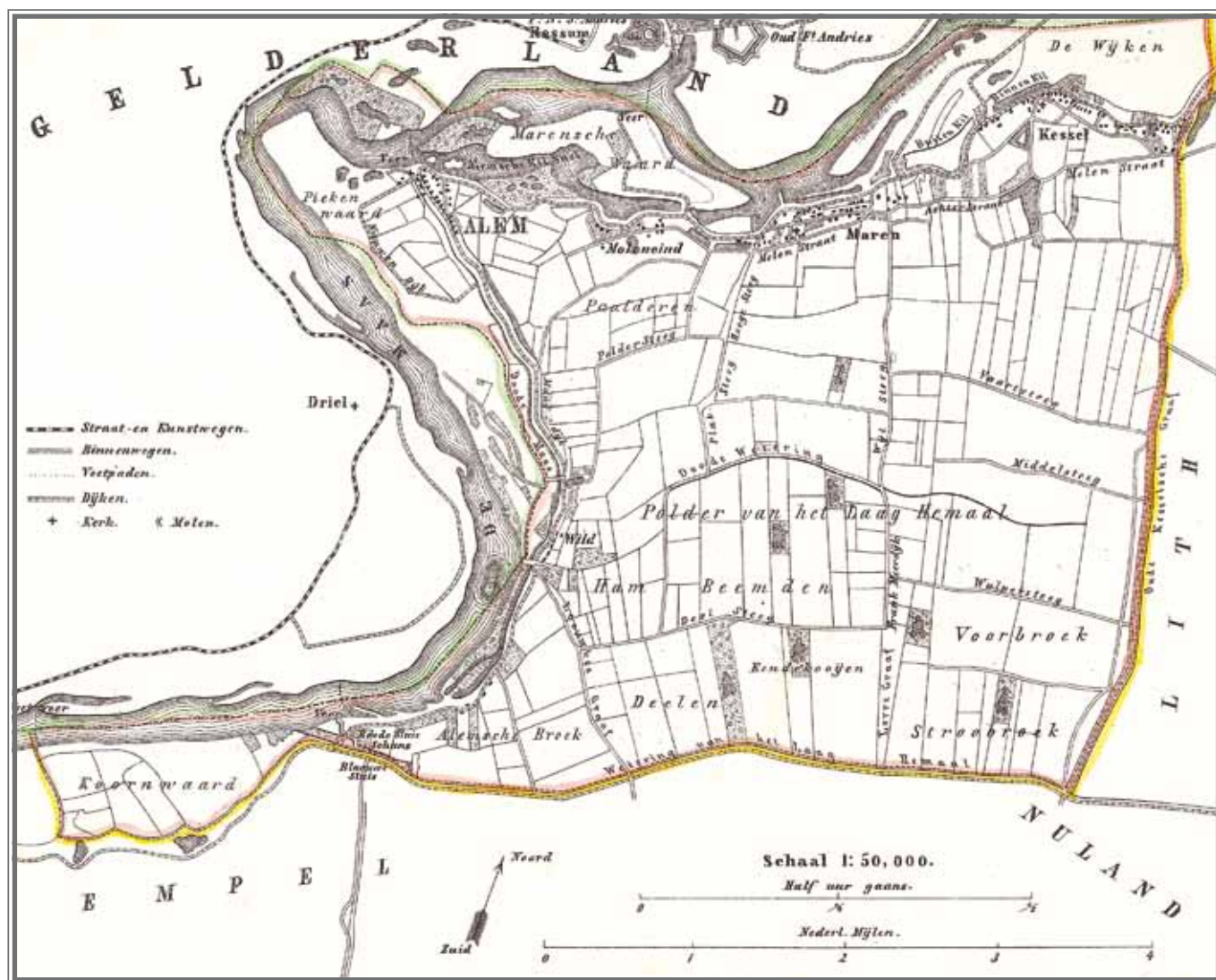

Alem, Maren, Kessel en 't Wild in vogelvlucht

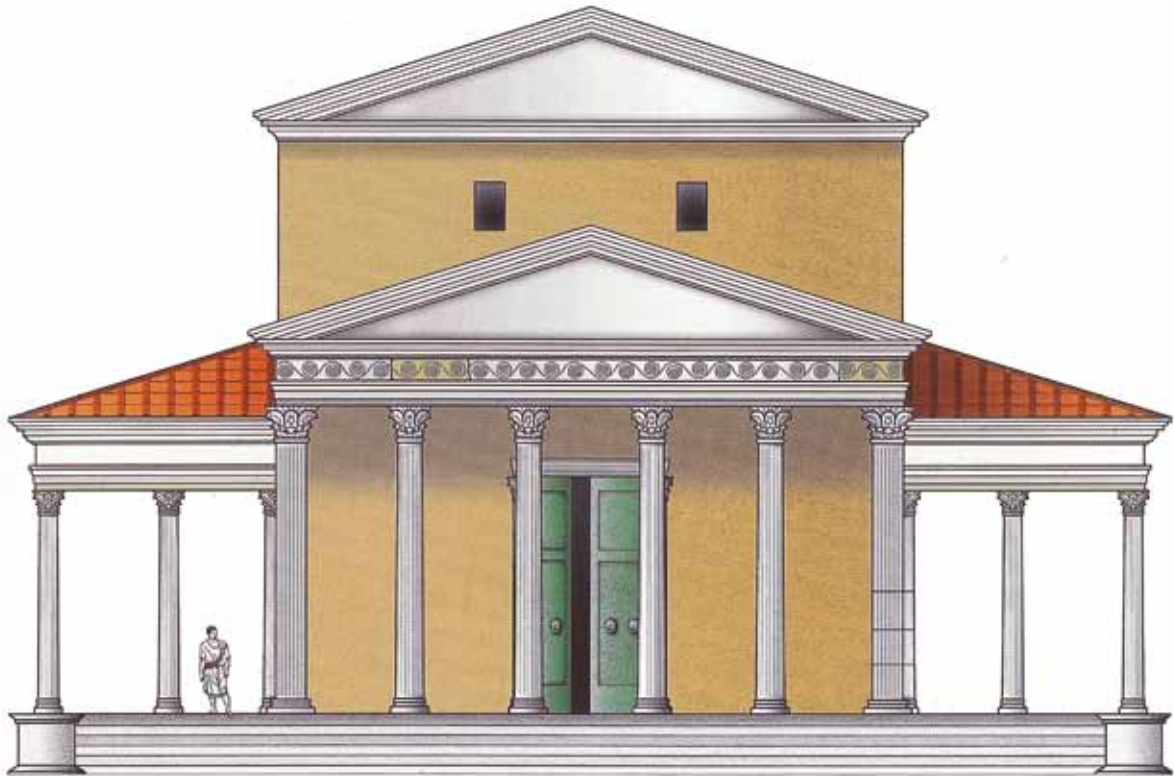
door Henk Buijks

Gemeente Alem, Maren en Kessel 1865, 2631 Bunders, 1175 inwoners

De gemeente Alem, Maren en Kessel lag ten noordoosten van 's-Hertogenbosch tussen de Maas en de Hertogswetering. Aan de zuidkant werd het gebied begrensd door de gemeenten Empel en Meerwijk, Rosmalen en Nuland en het omvatte 2.631 hectaren. De gemeente ontstond in 1819 door samenvoeging van de drie voorheen zelfstandige dorpen. Tussen 1930 en 1940 kwam Alem aan de Gelderse kant van de Maas te liggen als gevolg van de Maaswerken. Daarbij werd een bocht in de rivier rechtgetrokken, zodat Alem op een eiland kwam te liggen en de andere twee dorpen en 't Wild aan de overkant van de Maas.

Toch duurde het nog tot 1958, voordat de gemeente Alem c.a. opgeheven werd. Ondanks hevige protesten werd het dorp Alem aan het Gelderse Maasdriel toegevoegd. De oude dorpen Maren en Kessel (of wat daar na de oorlog nog van over was), de nieuwe dorpskern Maren-Kessel en 't Wild kwamen toen bij de gemeente Lith.

Tempel van Kessel

De namen

Volgens de deskundigen is Alem afgeleid van Aleheim (oudere schrijfwijzen van vlak na 1100 zijn Aleym en Aleim). Daarbij staat '-heim' voor woonplaats en 'ale' houdt verband met het Germaanse woord 'ala', dat 'geheel' betekent. Een complete woonplaats dus.

De oudste vorm van Maren is Marsna (in een oorkonde uit 997) en de betekenis daarvan hangt samen met 'mare', dat 'meer' of 'water' betekent. De naam Maren duidt dus op een (woon)plaats langs het water.

Kessel tenslotte (in diezelfde oorkonde van 997 als 'Kasella' gespeld) is direct afgeleid van het latijnse woord 'castellum', dat fort of kasteel(tje) betekent. Dat zou er op kunnen duiden dat de Romeinen hier al een kleine versterking hebben gehad. Die veronderstelling is niet zo gek, als je bedenkt dat er al enkele eeuwen vóór het begin van onze jaartelling mensen woonden op de Maasoevers van Maren en Kessel. Talrijke vondsten zijn daar de stille getuigen van. En de belangrijkste vondst is de Gallo-Romeinse tempel van Kessel, gebouwd omstreeks het jaar 100 na Christus. Restanten daarvan zijn verwerkt in een fortificatie, vermoedelijk in de tijd dat Germaanse volkeren zich opmaakten om het Romeinse Rijk binnen te vallen.

Gemeentewapen

Het gemeentewapen van Alem, Maren en Kessel heeft een curieuze geschiedenis, maar de details van dat verhaal voeren in dit verband te ver. Het hele verhaal is te lezen op de website van het *BHIC*:

www.bhic.nl. Hier volgt een korte samenvatting.

In 1817 had ieder dorp nog zijn eigen gemeentewapen gekregen, maar twee jaar later werden de dorpen samengevoegd tot één gemeente. Het gemeentewapen dat vanaf toen is gebruikt, was nooit officieel aangevraagd of bevestigd. Het kwam erop neer dat men het oude wapen van Maren gebruikte (een gaande leeuw), maar dan in de kleuren van Kessel (zwart met een zilveren achtergrond). In de registers van de Hoge Raad van Adel echter bleef het wapen van de voormalige gemeente Alem staan: de beeltenis van een heilige van wie niet duidelijk was of het Odrada of Hubertus was. De wapens van Maren en Kessel waren in de Haagse registers doorgestreept. In 1949 wist het gemeentebestuur zelfs niet eens meer dat men een wapen had gehad en hoe dat er uitgezien zou moeten hebben.

Middeleeuwse kerk van Maren

Vermelding op schrift

De eerste schriftelijke vermelding van Maren en Kessel dateert zoals gezegd van 9 april 997. De 'keizer van het Heilige Roomse rijk', Otto III, schonk op die datum Marsna en Kasella aan bisschop Notker van Luik. Echte dorpen waren Maren en Kessel toen waarschijnlijk nog niet; vermoedelijk waren het niet meer dan gehuchten, een paar boerderijen bij elkaar. Deze bewoonde plekken lagen op oeverwallen, rivierduinen of terpen en waren zo enigszins beschermd tegen de Maas, die toen nog niet bedijkt was.

't Wild werd pas veel later genoemd, onder andere in een polderdocument uit 1748. Omstreeks die tijd kunnen er hooguit tien huizen hebben gestaan, pal tegen de Maasdijk aan.

Heren

Vanaf ongeveer 1300 was Kessel een heerlijkheid en viel dus onder het bestuur van een lokale heer. Deze liet een kasteel bouwen, het Hof. Dat was een rechthoekig gebouw op een kunstmatige verhoging, voorzien van tenminste twee vierkante torens met kantelen. Rond 1810 is het gesloopt. Restanten van de kasteelgracht zijn nog aanwezig langs de Velmerweg, en het huis dat daar staat, heet nog steeds 't Hof.

Maren had geen lokale heer, maar was een zogenaamd hertogsdorp: hier oefende de hertog van Brabant de heerlijkheidsrechten uit.

Dijken

De eerste Maasdijken in deze regio zijn tussen 150 en 1300 opgeworpen. We weten dat het beheer van die dijken in 1315 in handen was van zes heemraden uit Maren en Kessel. Vanaf 1349 werkten dezen samen met nog één heemraad uit Alem in het bestuurlijke verband van het waterschap De Polder van het Laag Hemaal. Dit waterschap is pas in 1973 opgeheven.

Loop van de bevolking

Vóór 1800 telde Maren ruim 400 inwoners en dat aantal groeide maar heel langzaam. In 1813 waren het er 452 en pas aan het eind van de negentiende eeuw kwam dat aantal boven de 500. In 1900 woonden er 638 mensen in Maren. Bij de opheffing van de gemeente in 1957 waren dat er bijna 700.

Voor Kessel lagen de bevolkingscijfers nog wat lager: 165 in 1813, 263 halverwege de negentiende eeuw en 309 in 1900. Bij de opheffing telde Kessel nog geen 400 inwoners. Het totaal van Maren-Kessel bedroeg in 2008 1.070.

't Wild zal langere tijd hooguit een goede 100 inwoners hebben geteld. Dat aantal is in de twintigste eeuw gegroeid. In 2008 woonden er 306 mensen.

Dorpen in de polder

Tijdens de wintermaanden van 1944-1945 vormde de Maas de frontlijn tussen de geallieerden en de Duitsers. Vrijwel alles wat boven de kruin van de Maasdijk uitstak, werd verwoest. Dat betekende het

Het nieuwe Maren-Kessel verrees op enige afstand van de Maasdijk, tussen de beide oude kernen in. In het centrum kwam een soort brink. De Lambertuskerk uit 1953 van architect De Reus is daar het meest opvallende element. Verder kwamen er de Antoniuschool, het café, de bakker, huizen en boerderijen.

Ook dijkgehucht 't Wild was voorgoed van de Maasdijk verdwenen. Een honderdtal meters land-

einde van de kerken en het overgrote deel van de dorpskernen van Maren, Kessel en 't Wild. Geen van de dorpen is na de oorlog op dezelfde plaats herbouwd. Tijdens de periode van de Wederopbouw werd hier, net zoals in de Noordoostpolder en De Peel gebeurde, besloten een nieuw 'dorp in de polder' te stichten.

De keuze voor zo'n compleet nieuw dorp had alles te maken met de sluiting van de Beersche Overlaat in 1942. Daardoor werd de regio definitief watervrij gemaakt.

inwaarts kwam er nieuwbouw terug: vooral kleine vrijstaande woningen en enkele boerderijen. De Wildse Hut is nagenoeg het enige nog bestaande gebouw van vóór 1940.

Middelen van bestaan

De bevolking van Maren en Kessel heeft zijn bestaan altijd grotendeels in de agrarische sector gevonden: landbouw en veeteelt. Zoals overal elders in de regio is het percentage agrariërs ook hier sterk afgenomen. ■

Kerk Maren-Kessel

Marensedijk